

माहितीचा
अधिकार

राज्य माहिती आयोग, मुख्यालय, मुंबई
माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ मधील कलम १९ (३) अन्वये
दाखल झालेले अपील

अपील क्र. ७०२८/२५/०१ ते ७३९५/२५/०१

श्री. विजय मंथेना
७/३४, अब्दुल्ला मॅन्शन,
हरीयानवाला लेन, स्टेशन रोड,
कुर्ला (प) मुंबई-४०००७०

विरुद्ध

जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (पवदु-१,२,३) एफ/दक्षिण विभाग

बृहन्मुंबई महानगरपालिका
संयुक्त कार्यकारी आरोग्य अधिकारी यांचे कार्यालय, कक्ष क्र. २६,
२ रा मजला, डॉ.बी.ए.रोड, परेल, मुंबई ४०० ०१२

प्रथम अपिलीय अधिकारी तथा कार्यकारी अभियंता एफ/दक्षिण विभाग

बृहन्मुंबई महानगरपालिका
संयुक्त कार्यकारी आरोग्य अधिकारी यांचे कार्यालय, कक्ष क्र. २६,
२ रा मजला, डॉ.बी.ए.रोड, परेल, मुंबई ४०० ०१२

जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता

(इमारत परि-१,६) ए, बी, सी, डी, पी, आर, एच/पश्चिम, के, के/पूर्व, ई विभाग

बृहन्मुंबई महानगरपालिका प्रमुख अभियंता (इमारत परिरक्षण) यांचे कार्यालय
३ रा मजला, अभियांत्रिकी केंद्र इमारत,
डॉ. ई. मोझेस रोड, वरळी नाका, वरळी, मुंबई-४०००१८

प्रथम अपिलीय अधिकारी तथा कार्यकारी अभियंता

(इमारत परि-१,२) पश्चिम उपनगरे

बृहन्मुंबई महानगरपालिका प्रमुख अभियंता (इमारत परिरक्षण) यांचे कार्यालय
३ रा मजला, अभियांत्रिकी केंद्र इमारत,
डॉ. ई. मोझेस रोड, वरळी नाका, वरळी, मुंबई-४०००१८

जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (परि-१,२,३) के/पूर्व विभाग

बृहन्मुंबई महानगरपालिका, सहाय्यक आयुक्त
के/पूर्व विभाग यांचे कार्यालय, म.न.पा. मुंबई इमारत,
पहिला मजला, आझाद रोड, गुंदवली, अंधेरी (पू) मुंबई - ४०० ०६९.

प्रथम अपिलीय अधिकारी तथा कार्यकारी अभियंता के/पूर्व विभाग

बृहन्मुंबई महानगरपालिका, सहाय्यक आयुक्त
के/पूर्व विभाग यांचे कार्यालय, म.न.पा. मुंबई इमारत,
पहिला मजला, आझाद रोड, गुंदवली, अंधेरी (पू) मुंबई - ४०० ०६९.

जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (परि) एच/पश्चिम विभाग
बृहन्मुंबई महानगरपालिक सहाय्यक आयुक्त एच/पश्चिम विभाग यांचे कार्यालय,
२ री हसनाबाद लेन, खार (पश्चिम), मुंबई — ४०००५२.

प्रथम अपिलीय अधिकारी तथा कार्यकारी अभियंता एच/पश्चिम विभाग
बृहन्मुंबई महानगरपालिक सहाय्यक आयुक्त एच/पश्चिम विभाग यांचे कार्यालय,
२ री हसनाबाद लेन, खार (पश्चिम), मुंबई — ४०००५२.

जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (पजवा) एच/पश्चिम विभाग
बृहन्मुंबई महानगरपालिक सहाय्यक आयुक्त एच/पश्चिम विभाग यांचे कार्यालय,
२ री हसनाबाद लेन, खार (पश्चिम), मुंबई — ४०००५२.

प्रथम अपिलीय अधिकारी तथा कार्यकारी अभियंता एच/पश्चिम विभाग
बृहन्मुंबई महानगरपालिक सहाय्यक आयुक्त एच/पश्चिम विभाग यांचे कार्यालय,
२ री हसनाबाद लेन, खार (पश्चिम), मुंबई — ४०००५२.

जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (परि) पी/उत्तर विभाग
बृहन्मुंबई महानगरपालिका, सहाय्यक आयुक्त
पी/उत्तर विभाग कार्यालय इमारत, लिबर्टी गार्डन समोर,
मामलेदारवाडी, मालाड (प), मुंबई ४०० ०६४.

प्रथम अपिलीय अधिकारी तथा कार्यकारी अभियंता पी/उत्तर विभाग
बृहन्मुंबई महानगरपालिका, सहाय्यक आयुक्त
पी/उत्तर विभाग कार्यालय इमारत, लिबर्टी गार्डन समोर,
मामलेदारवाडी, मालाड (प), मुंबई ४०० ०६४.

जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (परि) एम/पश्चिम विभाग
बृहन्मुंबई महानगरपालिका, एम/पश्चिम विभाग, सहाय्यक आयुक्त,
एम/पश्चिम विभाग यांचे कार्यालय, शरदभाऊ आचार्य मार्ग,
चेंबूर, मुंबई ४०० ०७१

प्रथम अपिलीय अधिकारी तथा कार्यकारी अभियंता एम/पश्चिम विभाग
बृहन्मुंबई महानगरपालिका, एम/पश्चिम विभाग, सहाय्यक आयुक्त,
एम/पश्चिम विभाग यांचे कार्यालय, शरदभाऊ आचार्य मार्ग,
चेंबूर, मुंबई ४०० ०७१

जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (इवका) एल विभाग
बृहन्मुंबई महानगरपालिका, एल विभाग यांचे कार्यालय इमारत,
लक्ष्मणराव यादव मंडई, पहिला मजला, स.गो.बर्वे मार्ग, कुर्ला (प), मुंबई ४०० ०७०.

प्रथम अपिलीय अधिकारी तथा कार्यकारी अभियंता एल विभाग
बृहन्मुंबई महानगरपालिका, एल विभाग यांचे कार्यालय इमारत,
लक्ष्मणराव यादव मंडई, पहिला मजला, स.गो.बर्वे मार्ग, कुर्ला (प), मुंबई ४०० ०७०.

जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (परि) एल विभाग
बृहन्मुंबई महानगरपालिका, एल विभाग यांचे कार्यालय इमारत,
लक्ष्मणराव यादव मंडई, पहिला मजला, स.गो.बर्वे मार्ग, कुर्ला (प), मुंबई ४०० ०७०.

प्रथम अपिलीय अधिकारी तथा कार्यकारी अभियंता एल विभाग
बृहन्मुंबई महानगरपालिका, एल विभाग यांचे कार्यालय इमारत,
लक्ष्मणराव यादव मंडई, पहिला मजला, स.गो.बर्वे मार्ग, कुर्ला (प), मुंबई ४०० ०७०.

जन माहिती अधिकारी तथा वरीष्ठ निरीक्षक (अनुज्ञापन) एल विभाग
बृहन्मुंबई महानगरपालिका, एल विभाग यांचे कार्यालय इमारत,
लक्ष्मणराव यादव मंडई, पहिला मजला, स.गो.बर्वे मार्ग, कुर्ला (प), मुंबई ४०० ०७०.

प्रथम अपिलीय अधिकारी तथा सहाय्यक आयुक्त एल विभाग
बृहन्मुंबई महानगरपालिका, एल विभाग यांचे कार्यालय इमारत,
लक्ष्मणराव यादव मंडई, पहिला मजला, स.गो.बर्वे मार्ग, कुर्ला (प), मुंबई ४०० ०७०.

जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (परि-१,२) एन विभाग
बृहन्मुंबई महानगरपालिका, सहाय्यक आयुक्त
एन विभाग यांचे कार्यालय, १ला मजला, जवाहार मार्ग,
घाटकोपर (पु.), मुंबई ४०० ०७७.

प्रथम अपिलीय अधिकारी तथा कार्यकारी अभियंता एन विभाग
बृहन्मुंबई महानगरपालिका, सहाय्यक आयुक्त
एन विभाग यांचे कार्यालय, १ला मजला, जवाहार मार्ग,
घाटकोपर (पु.), मुंबई ४०० ०७७.

जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (परि-१,२,३) एच/पूर्व विभाग
बृहन्मुंबई महानगरपालिका, सहाय्यक आयुक्त,
एच/पूर्व विभाग यांचे कार्यालय, प्लॉट क्र. १३७, टीपीएस ५,
दुसरा रोड, प्रभात कॉलनी, सांताक्रुझ (पू.), मुंबई ४०० ०५५.

प्रथम अपिलीय अधिकारी तथा कार्यकारी अभियंता एच/पूर्व विभाग
बृहन्मुंबई महानगरपालिका, सहाय्यक आयुक्त,
एच/पूर्व विभाग यांचे कार्यालय, प्लॉट क्र. १३७, टीपीएस ५,
दुसरा रोड, प्रभात कॉलनी, सांताक्रुझ (पू.), मुंबई ४०० ०५५.

जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (रस्ते) शहर
एफ/दक्षिण, एफ/उत्तर विभाग
बृहन्मुंबई महानगरपालिका उप प्रमुख अभियंता (रस्ते) शहर यांचे कार्यालय,
कमर सहकारी गृहनिर्माण संस्था, १ला मजला, नवजीवन सोसायटी समोर,
पठ्ठे बापूराव मार्ग, ग्रॅन्ट रोड (पूर्व), मुंबई — ४००००७.

प्रथम अपिलीय अधिकारी तथा कार्यकारी अभियंता एफ/दक्षिण, एफ/उत्तर विभाग
बृहन्मुंबई महानगरपालिका उप प्रमुख अभियंता (रस्ते) शहर यांचे कार्यालय,
कमर सहकारी गृहनिर्माण संस्था, १ला मजला, नवजीवन सोसायटी समोर,
पठ्ठे बापूराव मार्ग, ग्रॅन्ट रोड (पूर्व), मुंबई — ४००००७.

जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता जलकामे (बांधकामे) पूर्व उपनगरे
बृहन्मुंबई महानगरपालिका कार्यकारी अभियंता जलकामे (बांधकामे)
पूर्व उपनगरे यांचे कार्यालय, लाल बहादूर शास्त्री मार्ग, कामा लेन, ए.ई.ओ.सी. यार्ड
घाटकोपर (पश्चिम) मुंबई - ४०००८६.

प्रथम अपिलीय अधिकारी तथा कार्यकारी अभियंता जलकामे (बांधकामे) पूर्व उपनगरे
बृहन्मुंबई महानगरपालिका कार्यकारी अभियंता जलकामे (बांधकामे)
पूर्व उपनगरे यांचे कार्यालय, लाल बहादूर शास्त्री मार्ग, कामा लेन, ए.ई.ओ.सी. यार्ड
घाटकोपर (पश्चिम) मुंबई - ४०००८६.

जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (रस्ते)

आर/मध्य, पी/उत्तर, एच/पश्चिम, के/पूर्व विभाग

बृहन्मुंबई महानगरपालिका उप प्रमुख अभियंता (रस्ते) पश्चिम उपनगरे यांचे कार्यालय,
ए विंग, २ व ३ मजला, बी.एम.सी. गोडाऊन बिल्डिंग, संस्कृती कॉम्प्लेक्स, ९० फिट रोड,
कांदिवली (पूर्व) मुंबई - ४००१०१.

प्रथम अपिलीय अधिकारी तथा कार्यकारी अभियंता (रस्ते) परि-७, ४, ३

बृहन्मुंबई महानगरपालिका उप प्रमुख अभियंता (रस्ते) पश्चिम उपनगरे यांचे कार्यालय,
ए विंग, २ व ३ मजला, बी.एम.सी. गोडाऊन बिल्डिंग, संस्कृती कॉम्प्लेक्स, ९० फिट रोड,
कांदिवली (पूर्व) मुंबई - ४००१०१.

जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (परि) बी विभाग

बृहन्मुंबई महानगरपालिका, सहाय्यक आयुक्त, बी विभाग यांचे कार्यालय,
महापालिका इमारत, १२१ रामचंद्र भट्ट मार्ग, बाबुला टँक क्रॉस लेन,
मुंबई ४०० ००९.

प्रथम अपिलीय अधिकारी तथा कार्यकारी अभियंता बी विभाग

बृहन्मुंबई महानगरपालिका, सहाय्यक आयुक्त, बी विभाग यांचे कार्यालय,
महापालिका इमारत, १२१ रामचंद्र भट्ट मार्ग, बाबुला टँक क्रॉस लेन,
मुंबई ४०० ००९.

जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (परि) डी विभाग

बृहन्मुंबई महानगरपालिका, सहाय्यक आयुक्त, डी विभाग कार्यालय,
महापालिका कार्यालय इमारत, दुसरा मजला, जोबनपुत्र कंपाऊंड,
नाना चौक, ग्रँट रोड, मुंबई ४०० ००७.

प्रथम अपिलीय अधिकारी तथा कार्यकारी अभियंता डी विभाग

बृहन्मुंबई महानगरपालिका, सहाय्यक आयुक्त, डी विभाग कार्यालय,
महापालिका कार्यालय इमारत, दुसरा मजला, जोबनपुत्र कंपाऊंड,
नाना चौक, ग्रँट रोड, मुंबई ४०० ००७.

जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (परि-१) एम/पूर्व विभाग

बृहन्मुंबई महानगरपालिका, सहाय्यक आयुक्त,
एम-पूर्व यांचे कार्यालय, पहिला मजला, म.तु.कदम मार्ग,
गोवंडी, मुंबई ४०० ०४३.

प्रथम अपिलीय अधिकारी तथा कार्यकारी अभियंता एम/पूर्व विभाग

बृहन्मुंबई महानगरपालिका, सहाय्यक आयुक्त,
एम-पूर्व यांचे कार्यालय, पहिला मजला, म.तु.कदम मार्ग,
गोवंडी, मुंबई ४०० ०४३.

द्वितीय अपील अर्ज सुनावणी दिनांक : २५.०९.२०२५

अपीलकर्ता	:	उपस्थित
विद्यमान जन माहिती अधिकारी	:	उपस्थित
प्रथम अपिलीय अधिकारी	:	उपस्थित

सदर द्वितीय अपिलावर आज दि.२५.०९.२०२५ रोजी सुनावणी आयोजित करण्यात आली असून सुनावणी दरम्यान अपिलार्थी अनुपस्थित आहेत. विद्यमान जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (एच/पूर्व) (परि), श्री. अजयकुमार सहु पाटील, विद्यमान जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (रस्ते) एफ/दक्षिण विभाग, श्री. अमोल परळकर, विद्यमान जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (रस्ते) एफ/उत्तर विभाग, श्री. अविनाश च. पंडगे, विद्यमान जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (रस्ते) आर/मध्य विभाग, श्री. गणेश एकनाथ भालेराव, विद्यमान जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (रस्ते) पी/दक्षिण पश्चिम उपनगरे यांचे प्रतिनिधी श्री. महेंद्र तांबे, विद्यमान जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (रस्ते) एच/पश्चिम विभाग, श्री.संदिप राजाराम ओबांसे, विद्यमान जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (रस्ते) पश्चिम उपनगरे यांचे प्रतिनिधी श्री. शरद शिंदे, विद्यमान जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (परि) बी विभाग, श्री. रुपेश भडांगे, विद्यमान जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (परि) यांचे प्रतिनिधी दुय्यम अभियंता (परि), श्री. भगवान पोवार, विद्यमान जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (पवदु) एफ/दक्षिण विभाग यांचे प्रतिनिधी दुय्यम अभियंता (पवदु) एफ/दक्षिण विभाग, श्री. भारत विजय उशिरकर, विद्यमान जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (परि-०३) के/पूर्व विभाग, श्री. प्रविण कापडीस दृकश्राव्य माध्यमाद्वारे, विद्यमान जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (परि-०२) के/पूर्व विभाग, श्री. प्रसाद धुमाळ, विद्यमान जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (परि) पी/उत्तर विभाग यांचे प्रतिनिधी दुय्यम अभियंता (परि) पी/उत्तर विभाग, श्री. संतोष बेंद्रे, विद्यमान जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (इमारत परिरक्षण) ई विभाग, श्री. अरविंद ए सांगवेकर, विद्यमान जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता (परि) एन विभाग, श्री. भारत केदार, विद्यमान जन माहिती अधिकारी तथा सहाय्यक अभियंता एन-१,२ श्री. सचिन खजूरे, श्री. ज्ञानेश्वर ठकीर्डे, व विद्यमान प्रथम अपिलीय अधिकारी तथा कार्यकारी अभियंता (रस्ते) परि-३, श्री. संतोष पाटील, विद्यमान प्रथम अपिलीय अधिकारी तथा कार्यकारी

अभियंता (प्र) बी विभाग, श्री. रुपेश भडांगे विद्यमान प्रथम अपिलीय अधिकारी तथा कार्यकारी अभियंता शहर-१ प्रभारी, श्री. अरविंद सांगवेकर उपस्थित आहेत.

या अपिला संदर्भातील कागदपत्रांचे अवलोकन केल्यावर आयोग या निष्कर्षावर येत आहे की, अपील क्र.७०२८ ते ७३९५ या २६९ द्वितीय अपील अर्जांवर श्री. विजय मंथेना यांनी दाखल केलेल्या बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या विविध विभागांमध्ये दाखल केलेल्या जोडपत्र-अ व ब यांच्या अनुषंगाने आज सुनावणी ठेवण्यात आलेली आहे. प्रस्तुत प्रकरणी सुनावणी सूचना दि.११.०९.२०२५ रोजी अपिलार्थी तसेच सर्व जन माहिती अधिकारी व सर्व प्रथम अपिलय अधिकारी यांना पाठविण्यात आली होती. अपिलार्थी श्री. विजय मंथेना यांनी दि.२३.०९.२०२५ रोजी सादर केलेल्या पत्रावर त्यांनी त्यावर आक्षेप नोंदवित त्यांच्या दि.०९.०९.२०२५ रोजीच्या मा.राज्यपाल व मा.मुख्यमंत्री तसेच मा.मुख्य सचिव यांच्याकडे केलेल्या तक्रार अर्जाची प्रत सादर केली असून त्यांनी दाखल केलेल्या कुठल्याही अपील अर्जावर मुख्य माहिती आयुक्त यांच्यापुढे सुनावणी ठेवण्यात येऊ नये, असे कळविले आहे.

प्रस्तुत प्रकरणी अपिलार्थी यांच्या दि.०९.०९.२०२५ रोजीचा तक्रार अर्ज हा सध्या सुरू असलेल्या एकात्मिक संयुक्त सुनावणी संदर्भात आक्षेप नोंदविला असून वरील सुनावणी ही माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ यातील तरतुदींचा उल्लंघन करणारी असल्याचा मुख्य आक्षेप नोंदविला आहे. तसेच विविध शासकीय परिपत्रक माहिती अधिकार कायद्यातील तरतुदी व मा.सर्वोच्च न्यायालय यांच्या आदेशाशी विसंगत अशाप्रकारे उपरोक्त सुनावणी घेण्यास अपिलार्थी यांनी आक्षेप नोंदविला असून त्यांच्या उपरोक्त लेखी निवेदनात माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ यातील कलम १९(६) चा उल्लेख करीत प्रत्येक अपील अर्जावर स्वतंत्रपणे सुनावणी घेणे अपेक्षित असून अशा प्रकारे संयुक्त सुनावणी घेणे, हे नैसर्गिक न्याय तत्वाला अनुसरून तसेच महाराष्ट्र शासनाच्या दि.२५.०४.२००७ रोजीच्या परिपत्रकाशी विसंगत असल्याचेही नमूद केलेले आहे. तसेच माहिती अधिकार अधिनियमात नागरिकांवर किती अपील अर्ज दाखल करावे, या संदर्भात कुठलेच बंधन नसल्याचे ही उपरोक्त तक्रारीत नमूद केले असून महाराष्ट्र माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ यातील सुधारणा २०१२ यातील कलम ३(क) चा देखील चुकीचा अर्थ लावला असल्याबाबत अपिलार्थी यांनी नमूद केले आहे. तसेच मा.सर्वोच्च न्यायालय यांच्या ४ निर्णयांचा विशेष उल्लेख केला आहे:

1.Girish Ramchandra Deshpande v. CIC (2012),

2.CBSE vs Aditya Bandopadhyay (2011),

3.Khanapuram Gandaidh v. Administrative Officer (2010),

4.Union of India v. Namit Sharma (2013) यातील निर्णयांचा उल्लेख केलेला आहे. तसेच एका

वर्तमानपत्राच्या बातमीचा देखील उल्लेख केला असून त्याबाबतीत आयोगाच्यावतीने कुठलाच खुलासा केला नसल्याचा व शासनाच्या वतीने PIL No. 65/2012 यात दाखल केलेल्या प्रतिज्ञा पत्राचा उल्लेख केलेला आहे

व त्यांच्या याआधी निकाली काढलेल्या तसेच इतर अर्जदारांच्या निकाली काढलेल्या सर्व अर्जांवर पुनर्सुनावणी घेऊन त्यावर स्वतंत्रपणे निर्णय देण्याचे अपिलार्थी यांनी यात मा.राज्यपाल यांच्याकडे विनंती केलेली आहे.

प्रस्तुत प्रकरणात अपिलार्थी यांच्या उपरोक्त तक्रार अर्जाची दखल आज ते सुनावणीस हजर नसल्यामुळे तसेच ते सुनावणीस हजर राहण्यास इच्छुक नसून वरील सुनावणी ही विद्यमान मुख्य आयुक्त यांच्यापुढे करण्यात येऊ नये, अशी लेखी विनंती त्यांनी मा.राज्यपाल यांच्याकडे केली असल्याने वरील तक्रारीचे त्यात नमूद मजकुराचे तपशीलवार चर्चा उपरोक्त आदेशात करण्यात येत असून अपिलार्थी यांनी माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ यातील कलम १९ अन्वये प्रस्तुत द्वितीय अपील अर्ज दाखल केला असून या आधी विविध प्राधिकरणांपुढे विविध विकास कामे व झालेला खर्च तसेच प्राधिकरणाच्यावतीने यासंदर्भात करण्यात आलेली कार्यवाही इत्यादींचा तपशील मागितला असून त्यांचा प्रथम अपील अर्ज व द्वितीय अपील अर्ज बहुतांश प्रकरणात जवळजवळ शब्दशः सारखा आहे. अपिलार्थी यांच्या या आधीच्या प्रकरणात पारित केलेल्या निर्णयावर त्यांनी कुठल्याही प्रकारचा आक्षेप घेतला असल्याचे कागदपत्रांवरून आढळून येत नाही.

अपिलार्थी यांनी उपरोक्त तक्रार अर्ज हा मा.राज्यपाल, मा.मुख्यमंत्री व मा.मुख्य सचिव यांच्याकडे केला असला तरी अपील अर्जावर सुनावणी घेण्याचे काम आयोगाचे असून मा.राज्यपाल हे प्रत्येक राज्याचे घटनात्मक प्रमुख असून सर्वच नेमणुका व कामकाज त्यांच्या नावानेच चालत असतात. तथापि, माहिती आयोगाचे कामकाज व कामकाजाचे वाटप तसेच त्यासाठी राबविलेली प्रक्रिया या सर्व बाबतीत माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ यातील कलम १५ व कलम १६ यात अतिशय स्पष्ट असा उल्लेख केला असून विशेषतः **माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ यातील कलम १५(४)** या खालील प्रमाणे नमूद केले आहे: "राज्य माहिती आयोगाच्या कामकाजाचे सर्वसाधारण अधिक्षण, संचालन व व्यवस्थापन हे राज्य मुख्य माहिती आयोगाकडे निहित असेल व त्याला राज्य माहिती आयुक्त साहाय्य करतील आणि राज्य माहिती आयोगाला, या अधिनियमाखाली कोणत्याही इतर प्राधिकरणाच्या निर्देशांना अधीन न राहता, स्वायत्तपणे वापरता येत असतील असे सर्व अधिकार वापरता येतील आणि करता येत असतील अशा सर्व गोष्टी देखील करता येतील", या संदर्भात **मा.सर्वोच्च न्यायालय यांच्या Civil Appeal Number 2230 of 2012 Central Information Commission versus DTA and others** प्रकरणात दि.१०.०७.२०२४ रोजी पारित आदेशात आयोगाचे अधिकार त्यांची स्वायत्तता इत्यादी विषयी अतिशय सुस्पष्ट शब्दात भाष्य करण्यात आले असून अपिलार्थी यांनी मा.राज्यपालांकडे केलेली तक्रार ही प्रथम दर्शनी पूर्वग्रह दूषित तथ्यहीन व गुणवत्ताहीन असल्याचे आढळून येत असले तरी मा.राज्यपाल व मा.मुख्यमंत्री हे राज्याचे अनुक्रमे घटनात्मक व प्रशासकीय प्रमुख असल्याची बाब लक्षात घेता यावर अधिक भाष्य करणे योग्य होणार नाही, तथापि अपिलार्थी यांनी केलेली

मागणी ही स्वतःच्या निवडीप्रमाणे एखाद्या विशिष्ट प्राधिकरणापुढेच अपील चालविण्याचा आग्रह असणे व ज्याला इंग्रजीत Bench Hunting, Forum Shopping असे म्हटले जाते अशा स्वरूपाचे आढळून येते.

अशा प्रकारांची मा.सर्वोच्च न्यायालय व मा.उच्च न्यायालय यांनी कठोर शब्दात या आधीच भाष्य केले असून मा.सर्वोच्च न्यायालय यांनी त्यांच्या अनुपम घोष विरुद्ध फैज मोहम्मद या प्रकरणात स्वयं स्पष्ट भाष्य केले असून ते खालील प्रमाणे आहे : “One of the grounds on which the proceedings are sought to be transferred is that the petitioners believe that they are not getting a fair trial and the respondents being local bigwigs are able to influence the local Court. We deprecate such a stand and the ground on which the proceedings are sought to be transferred. Merely because some Orders are passed on judicial side (in the present case in the execution proceedings) which may be against the petitioners, it cannot be said that the Court, which passed the order was influenced. If the petitioners are aggrieved by any judicial order, the proper remedy would be to challenge the same before higher forum. But merely because some Orders adverse to them are passed by the Court, it cannot be said that the Orders on judicial side are passed under influence. Nowadays, there is a tendency to make such allegations against the judicial Officers whenever the orders are passed against a litigant and the orders are not liked by the concerned litigant. We deprecate such a practice. If such a practice is continued, it will ultimately demoralize the judicial officer. In fact, such an allegation can be said to be obstructing the administration of justice.”

मा.मुंबई उच्च न्यायालय यांनी नुकत्याच पारित केलेल्या कल्पेश राजेंद्र जैन या प्रकरणात आदेशाचा दि.१३.०८.२०२५ यात अशा प्रकारे तक्रारी दाखल करून सुनावणीस अडथळा आणणाऱ्या व सुनावणी टाळणाऱ्या व्यक्तींविरुद्ध कठोर शब्दात भाष्य केलेले आहे. विशेषतः यातील परिच्छेद २२ ते २८ यात मा.उच्च न्यायालय यांनी केलेले भाष्य स्वयं स्पष्ट असून अपिलार्थी यांनी केलेल्या आरोपांवर अशा प्रकारच्या प्रवृत्तीवर दिलेले सौम्य व सभ्य भाषेतील न्यायालयीन उत्तर असून त्यात संबंधित मा.न्यायमूर्ती यांनी अपिलार्थी यांनी केलेले आरोप हे मा.न्यायमूर्ती यांनी घेतलेल्या शपथ व त्यात असलेल्या कोणाविषयी ममत्व भाव व आकस न बाळगता तसेच निर्भयपणे व निस्पृहपणे पदाची कामे पार पाडणे संविधान व उन्नत राखण्याच्या शपथेवर प्रश्नचिन्ह निर्माण करणारी व त्यासाठी कुठलेही सबळ कारण न देता तंटा निर्माण करणारी बाब असल्याचे देखील नमूद केलेले आहे.

“22. What is held by the Supreme Court in the case of Subrata Roy Sahara Vs. Union of India 7 holds true in the facts of the present case. The Supreme Court holds that a Judge who prefers the recusal route despite knowing that the criticisms / insinuations made against him are baseless, would not be true to his oath of dispensing justice without fear and favour. The Supreme Court has held that a Judge will fail in his duty if he endeavours to become popular

amongst the members of the bar or members of the public by avoiding difficult situations or following the route of appeasement. The Supreme Court notes that a Judge accepts judgeship to dispense justice without fear or favour and not to attain popularity of any kind and he will not be true to his oath, if he feels that it is convenient to recuse himself from a matter rather than facing a lawyer or a litigant who gives him sleepless nights by criticizing him or casting wild unsubstantiated aspersions on him which are totally incorrect and untrue.

23. For the reasons which are given by me while dealing with the grounds in the Application, the aforesaid words of the Supreme Court hold true in the facts of the present case. Another issue which I need to highlight in the present situation is the fact that there are litigants who may seek recusal of the Court until they get a bench to their liking. This beholds in the present case because what has transpired before the previous Court and now this Court is popularly known as "forum shopping" by the Petitioner No.2 – Applicant.

24. Reference is also made in this regard to paragraph Nos.42 and 43 of the decision of the Supreme Court in the case of Indore Development Authority (Recusal Matter-5) Vs. Manohar Lal and Ors. 8 which in my opinion sums up the situation when recusal is sought. Litigants cannot be allowed to tarnish the system of administration of Justice by vilification of Judges in such unsubstantiated manner. "42. In *Bal Kishan Giri v. State of U.P.* [*Bal Kishan Giri v. State of U.P.*, (2014) 7 SCC 280 : (2014) 3 SCC (Cri) 29] , this Court has considered derogatory remarks and efforts to destroy the system. The relevant portions are extracted hereunder : (SCC p. 287, paras 12-14) "12. This Court in *M.B. Sanghi v. High Court of Punjab & Haryana* [*M.B. Sanghi v. High Court of Punjab & Haryana*, (1991) 3 SCC 600 : 1991 SCC (Cri) 897] , while examining a similar case observed : (SCC p. 602, para 2) '2. ... The foundation of [judicial] system which is based on the independence and impartiality of those who man it will be shaken if disparaging and derogatory remarks are made against the presiding judicial officers with impunity. It is high time that we realise that the much cherished judicial independence has to be protected not only from the executive or the legislature but also from those who are an integral part of the system. An independent judiciary is of vital importance to any free society.' 13. In *Asharam M. Jain v. A.T. Gupta* [*Asharam M. Jain v. A.T. Gupta*, (1983) 4 SCC 125 : 1983 SCC (Cri) 771] , while dealing with the issue, this Court observed as under : (SCC p. 127, para 3) '3. The strains and mortification of litigation cannot be allowed to lead litigants to tarnish, terrorise and destroy the system of administration of justice by vilification of Judges. It is not that Judges need be protected; Judges may well take care of themselves. It is the right and interest of the public in the due administration of justice that has to be protected.' 14. In *Jennison v. Baker* [*Jennison v. Baker*, (1972) 2 QB 52 : (1972) 2 WLR 429 : (1972) 1 All ER 997 (CA) , All ER at p. 1006 d, it was observed : (QB p. 66 H) '... "The law should not be seen

to sit by limply, while those who defy it go free, and those who seek its protection lose hope.”

43. The decision in *All India Institute of Medical Sciences v. Kaushal K. Verma* [All India Institute of Medical Sciences v. Kaushal K. Verma, 2015 SCC OnLine Del 9226 : (2015) 220 DLT 446], rendered by one of us, Ravindra Bhat, J., has also been referred, thus : (SCC OnLine Del para 25) “25. Before ending this unusually prolix order, which can run into the danger of self-vindication, the Court observes that requests for recusal are to be based on reasonable apprehensions; they cannot be speculative or fanciful suppositions. An observation that needs to be emphasised is that recusals generally, and especially those fuelled by unjustified demands can be burdensome on the Judges who are eventually called upon to decide the cause. Whenever made, the concerned court or Judge so charged is bound to take it seriously, as it undermines what is the bedrock of justice delivery-impartiality. To borrow the words of Beverly McLachlin (Chief Justice of Canada) (Judging in a Democratic State): ‘... Judges are not living Oracles. They are human beings, trained in the law, who struggle to understand the situations before them and to resolve them in accordance with the law and their consciences. And Judges must learn to live with being wrong. As human beings, Judges learn early in their career to deal with criticism. Every new Judge dons the judicial robes resolved never to make a mistake. And every new Judge fails. Decisions must sometimes be made without the opportunity for full reflection. The law may not be entirely clear. The truth may be elusive. In the result, even the best Judges inevitably are found to have erred. The errors are publicly identified by appellate Judges and laid plain for all to see. The fact that appellate Judges themselves have been known to err may provide only limited consolation.’ If one may add, the greater the experience of the Judge, the more acutely she or he is aware of her or his fallibility and the pitfalls of acting on impulse or prejudice. The journey, which begins with certainty, later leads to a path of many grey areas. Given that language itself is an imperfect medium, words are but vessels giving shape to ideas and that no human being is perfect, no Judge can claim to be perfect in communicating ideas. The emphasis on a phrase here or an expression there, bereft of anything more, would not ipso facto disclose a predilection, or predisposition to decide in a particular manner.” There is a concurring opinion thus : (SCC OnLine Del para 1) “1. I have seen the draft of the order, prepared by my Brother S. Ravindra Bhat, J., on the request of recusal by the Division Bench headed by him. I fully concur with the conclusions reached by him and the reasoning leading thereto. I would only add that the request for recusal by the Bench ignores the fact that it comprises of two Judges each of whom have an independent mind to apply. The presence of another Judge with equal say strengthens the rigor of the judicial scrutiny and cannot be undermined.”

25. From the above, I can only say that recusal is not to be forced by any litigant to choose a Bench. It is for the Judge to decide to recuse. The embarrassment of hearing the arguments for

recusal should not be a compelling reason to recuse. The law laid down in various decisions which are referred to and reiterated herein above has compelled me not to recuse from the case and to perform my duty irrespective of the consequences, as nothing should come in the way of dispensation of justice or discharge of duty as a Judge and judicial decision-making. There is absolutely no room for prejudice or bias and justice has to be pure, untainted, uninfluenced by any factor and even decision for recusal cannot be influenced by any outside forces.

26. In my opinion, I would be committing a grave blunder by recusing in the circumstances on the grounds which are prayed for and if I do so, I will be setting a bad precedent. It is only for the interest of the judiciary (which is supreme) and the system that has compelled me to not recuse myself.

27. Each case will be decided based on the merit of that particular case. A litigant cannot dictate to the Court that the case should be avoided by a Judge. The roster is prepared by the Hon'ble the Chief Justice. The Judge, who is hearing the case, can decide to avoid the case if necessary. But a litigant cannot dictate to the Court to avoid his case by a Judge who is allotted the jurisdiction by the Hon'ble the Chief Justice as per the roster. If such a practice is started, the litigants will pick and choose the Judge who has to hear their case. The same cannot be allowed. A Judge is bound to hear the cases allotted as per the roster notified by the Hon'ble the Chief Justice. Admittedly, these present Petitions are to be heard by this Court as per the present roster.

28. I am confident that I am upholding the oath I have taken, and I am discharging my duty in accordance with the Constitution of India. I am exercising my judicial powers in accordance with the law and the Constitution of India. A person threatening the Court, stating that he has filed a complaint against the Judge and therefore the case should be avoided by that Judge, cannot be accepted at all."

प्रस्तुत प्रकरणी अपिलार्थी यांनी दाखल केलेल्या विविध जोडपत्र-अ ब यांच्या अनुषंगाने या आधीच बहुतांश तत्कालीन जन माहिती अधिकारी यांनी अपिलार्थी यांना माहितीचे शुल्क कळविले असता त्यासाठी चलन देखील जारी केली असता अपिलार्थी यांनी शुल्क भरणे केला असल्याचे आढळून येत नाही. तसेच यातील बहुतांश प्रकरणी अपिलार्थी यांनी प्रथम अपील अर्जात सशुल्क माहिती प्राप्त करून घेण्याचे निर्देश दिले असता उपरोक्त द्वितीय अपील अर्ज दाखल केलेले आहे.

अपिलार्थी यांनी त्यांच्या तक्रार अर्जात नमूद केलेली मा.सर्वोच्च न्यायालय यांच्या **The Supreme Court in CBSE vs. Aditya Bandopadhyay,(2011) 8 SCC 497** या प्रकरणात परिच्छेद ६२ व ६७ यात खालील प्रमाणे नमूद केले आहे:

"The Supreme Court in CBSE vs. Aditya Bandopadhyay, (2011) 8 SCC 497, has held as under: 62. When trying to ensure that the right to information does not conflict with several other public interests (which includes efficient operations of the Governments, preservation of confidentiality of sensitive information, optimum use of limited fiscal resources, etc.), it is difficult to visualise and enumerate all types of information which require to be exempted from disclosure in public interest. The legislature has however made an attempt to do so. The enumeration of exemptions is more exhaustive than the enumeration of exemptions attempted in the earlier Act, that is, Section 8 of the Freedom to Information Act, 2002. The courts and Information Commissions enforcing the provisions of the RTI Act have to adopt a purposive construction, involving a reasonable and balanced approach which harmonizes the two objects of the Act, while interpreting Section 8 and the other provisions of the Act.

67. Indiscriminate and impractical demands or directions under the RTI Act for disclosure of all and sundry information (unrelated to transparency and accountability in the functioning of public authorities and eradication of corruption) would be counterproductive as it will adversely affect the efficiency of the administration and result in the executive getting bogged down with the nonproductive work of collecting and furnishing information. The Act should not be allowed to be misused or abused, to become a tool to obstruct the national development and integration, or to destroy the peace, tranquility and harmony among its citizens. Nor should it be converted into a tool of oppression or intimidation of honest officials striving to do their duty. The nation does not want a scenario where 75% of the staff of public authorities spends 75% of their time in collecting and furnishing information to applicants instead of discharging their regular duties. The threat of penalties under the RTI Act and the pressure of the authorities under the RTI Act should not lead to employees of a public authorities prioritizing "information furnishing", at the cost of their normal and regular duties."

तसेच **The Supreme Court in ICAI vs. Shaunak H. Satya, (2011) 8 SCC 781** या प्रकरणात देखील मा.सर्वोच्च न्यायालय यांनी खालील प्रमाणे निरीक्षण नोंदविले आहे:

"The Supreme Court in ICAI vs. Shaunak H. Satya, (2011) 8 SCC 781 has held as under: 39. We however agree that it is necessary to make a distinction in regard to information intended to bring transparency, to improve accountability and to reduce corruption, falling under Sections 4(1)(b) and (c) and other information which may not have a bearing on accountability or reducing corruption. The competent authorities under the RTI Act will have to maintain a proper balance so that while achieving transparency, the demand for information does not reach unmanageable proportions affecting other public interests, which include efficient operation of

public authorities and the Government, preservation of confidentiality of sensitive information and optimum use of limited fiscal resources.

Consequently, this Court deems it appropriate to refuse to exercise its writ jurisdiction. Accordingly, present petition is dismissed. This Court is also of the view that misuse of the RTI Act has to be appropriately dealt with otherwise the public would lose faith and confidence in this "sunshine Act". A beneficent Statute, when made a tool for mischief and abuse must be checked in accordance with law. A copy of this order is directed to be sent by the Registry to Defence and Law Ministry, so that they may examine the aspect of misuse of this Act, which confers very important and valuable rights upon a citizen.

16. Filing of multiple RTI on the same subject creates fear among the public authority. The feel tormented by such disgruntled/ retired employees consuming through RTI their precious resource apart from causing mental agony. As observed by the Hon'ble High Court, "a beneficent Statute, when made a tool for mischief and abuse must be checked in accordance with law."

मा.कर्नाटक उच्च न्यायालय यांनी त्यांच्या **WRIT PETITION NO. 101260 OF 2024 Sri Davalsab M. Miyanavar vs Karnataka Information Commission on 25 September, 2024**, या प्रकरणात मोठ्या प्रमाणात दाखल केलेल्या जोडपत्र यात माहिती मिळाली नसल्याचा आक्षेप नोंदवून अपिलार्थी यांनी दाखल केलेले द्वितीय अपील अर्ज हे मा.कर्नाटक उच्च न्यायालय यांनी निरस्त केले असून त्या विरुद्ध अपिलार्थी यांनी उपरोक्त याचिका दाखल केली होती. अपिलार्थी यांचे एकूण ९६४६ अर्ज खालीच करत असताना मा.कर्नाटक उच्च न्यायालय यांनी या प्रकरणात खालील प्रमाणे आदेश पारित केलेला आहे:

"2. The petitioner was notified via registered post about the hearing scheduled for 26.07.2023. While the petitioner remained absent, their counsel appeared, filed a vakalatnama, and requested time to submit arguments. After hearing the second appeals, the full bench framed the following key issues:

(i) Whether there is sufficient evidence to show that the appellant is misusing the provisions of the RTI Act? (ii) Whether there is material on record indicating lack of bona fides on the appellant's part in filing the second appeals (iii) Whether any directions in these appeals would adversely affect administrative efficiency or disproportionately divert the resources of the public authorities concerned? (iv) Whether the second appeals listed in Annexures 'A' to 'N' are maintainable under the law? (v) Whether there are reasonable grounds to proceed further with these second appeals? (vi) What order is appropriate?

3. After examining the records, the bench concluded that the petitioner had clearly misused and abused the provisions of the RTI Act. The bench noted that the petitioner, who identifies as an RTI activist, sought irrelevant information through reckless appeals. The bench

made a positive finding that the petitioner had abused the RTI Act, and further detailed the nature of the information sought by the petitioner from various government departments across multiple districts.

4. The petitioner had filed RTI applications in several districts, including Bagalkot, Bellari, Badami, Bijapur, Bengaluru Urban, Chamrajnagar, Chickmangalur, Chitradurga, Chikkabellapur, Davanagere, Dharwad Dakshin Kannada, Gadag, Hassan, Haveri, Shivamogga, Kalaburagi, Kolar, Kodagu, Mandya, Tumkur, Udupi, Uttar Kannada, and Vijayapura. In total, the petitioner filed 3,736 RTI applications in the Rural Development and Panchayath Raj Department alone, followed by 964 appeals against the Public Works and National Highways Department, 492 against the Department of Horticulture, and numerous other appeals across different departments, as detailed in the case.

5. The bench observed that there are 42,898 pending cases before the Commission and relied on several landmark Supreme Court judgments to support its reasoning, including:

1. CBSE & Another vs. Aditya Bandopadhyay & Others (2011) 8 SCC 497
2. Subrata Roy Sahara vs. Union of India (2014) SCC 470
3. Institute of Chartered Accountants of India vs. Shaunak H. Satya (2011) 8 SCC 781
4. Shail Sahni vs Sanjeev Kumar & Ors. 2014 SCC OnLine Del 558
5. CPIO, Supreme Court of India vs. Subhash Chandra Agarwal (2020) 5 SCC 481
6. Canara Bank vs. Shyam (2018) 11 SCC 426
7. Girish Ramchandran Deshpande vs. Central Information Commissioner & Ors. (2013) 1 SCC 212
8. Khanapuram Gandaiah vs. Administrative Officer & Others (2010) 2 SCC 1

6. Referring to these judgments, the bench concluded that public authorities are not obligated to supply the information sought by the petitioner. The bench further held that the petitioner had abused the RTI Act as a tool, acting without bonafide intent, and noted that entertaining such applications would harm administrative efficiency and burden public resources. As a result, all the appeals were dismissed.

7. Aggrieved by this common order, the petitioner filed a writ petition challenging the dismissal of 9,646 appeals. However, the office raised an objection, stating that the petitioner had not paid the required court fees amounting to Rs.9,64,600/-. When questioned by the court, the petitioner expressed an inability to pay the court fees and indicated a desire to withdraw the petition.

8. Heard the counsel for petitioner and counsel appearing for respondent.

9. The petitioner, claiming to be an RTI activist, filed multiple applications under Section 6(1) of the RTI Act across various districts in Karnataka, seeking information from a

wide range of public authorities. These applications were filed in departments such as Rural Development, Agriculture, Public Works, Energy, and Water Resources, among others. Despite having filed thousands of cases with the KIC, the petitioner claimed to have received no substantive response from these authorities, leading him to file second appeals.

10. The sheer volume of appeals filed by the petitioner prompted the State Chief Information Commissioner to constitute a full bench to address the matter. During the hearings, it was found that the petitioner's applications and appeals were overwhelming in number, lacked specificity, and appeared to be filed without any genuine cause, which raised concerns of abuse of the RTI Act.

11. The full bench of the KIC formulated several points for consideration, including whether the petitioner had misused the RTI Act, whether his applications lacked bona fides, and whether allowing such appeals would disproportionately burden public authorities and adversely affect administrative efficiency. After examining the record, the bench observed that the petitioner had indeed misused the provisions of the RTI Act. The commission found that the petitioner had filed thousands of applications seeking voluminous and irrelevant information without a clear rationale, thereby abusing the process intended to promote transparency and accountability.

12. The commission cited the Supreme Court judgment in *CBSE & Another vs. Aditya Bandopadhyay & Others*¹, where it was held that the right to information is not an unbridled right and that frivolous or vexatious applications could be rejected. In the present case, the commission found that the petitioner's conduct demonstrated a reckless disregard for the spirit of the RTI Act, with applications being filed solely to burden the public authorities.

13. The RTI Act is a tool designed to empower citizens by providing access to information held by public authorities. However, several judicial pronouncements have recognized the potential for misuse of the Act. The Supreme Court, in *Khanapuram Gandaiah vs. Administrative Officer and Others*², emphasized that the RTI Act should not be used as a means of harassment or to serve personal vendettas. It was held that the Act is not meant to facilitate fishing inquiries into irrelevant or frivolous matters. The petitioner in the present case filed thousands of RTI applications and appeals, many of which sought irrelevant information, thereby misusing the Act as a tool of harassment.

14. Similarly, in *Institute of Chartered Accountants of India vs. Shaunak H. Satya*³, the Supreme Court reiterated that the purpose of the RTI Act is to secure access to information that is in the public interest and should not be employed to flood public authorities with frivolous queries, which would divert their attention and resources from their core functions.

15. Further, the Delhi High Court in *Shail Sahni vs. Sanjeev Kumar & Ors.*⁴, observed that the RTI Act should not be misused by filing multiple and repeated applications that serve no public purpose. The court held that misuse of 3. (2011) 8 SCC 781 4. 2014 SCC Online Del. 558 the Act amounts to an abuse of the legal process and can be discouraged through appropriate judicial intervention.

16. In the present case, the KIC found that the petitioner's actions mirrored the concerns highlighted in these judgments. By filing 9,646 second appeals and burdening multiple departments with irrelevant and unnecessary queries, the petitioner had misused the provisions of the RTI Act to such an extent that it impeded the efficiency of the administration. The commission, citing these judicial precedents, rightly dismissed the appeals on the grounds of abuse of the Act.

17. One of the key issues considered by the KIC was the adverse impact of the petitioner's actions on the functioning of public authorities. The commission observed that allowing such frivolous applications and appeals would divert the limited resources of public authorities and impair their ability to efficiently discharge their duties. This observation is supported by the Supreme Court's ruling in *Central Public Information Officer, Supreme Court of India vs. Subhash Chandra Agarwal*, wherein it was held that while the RTI Act is a powerful instrument, it should not result in disproportionately burdening public resources or obstructing administrative functioning.”

उपरोक्त उर्दूत केलेले मा.सर्वोच्च न्यायालय व मा.उच्च न्यायालय यांचे सर्व निर्णय लक्षात घेता तसेच मा.उच्च न्यायालय यांच्या तत्कालीन मा.मुख्य न्यायाधीश न्यायमूर्ती श्री. यादव यांच्या खंडपीठाने श्री. शैलेश गांधी विरुद्ध राज्य माहिती आयोग यांच्या प्रकरणात आयोगाने त्यांच्याकडे प्रलंबित प्रकरणांचा तात्काळ निपटारा करणे आवश्यक असल्याविषयी निर्देश जारी करत असतानाच माहिती अधिकाराच्या गंभीर प्रकारची चिंता व्यक्त केली असून त्या अनुषंगाने आयोगाच्या विविध खंडपीठाने काही मूठभर व्यक्तींनी दाखल केलेल्या एक सारख्या स्वरूपाच्या हजारो अपील अर्जांवर संयुक्त सुनावणी घेत ते निकाली देखील काढलेले आहेत. त्यात विशेषतः छत्रपती संभाजी नगर खंडपीठ, पुणे खंडपीठ, नाशिक खंडपीठ इत्यादींनी अनुक्रमे खालील प्रमाणे आदेश पारित केलेले आहे.

राज्य माहिती आयोग, महाराष्ट्र राज्य, छत्रपती संभाजीनगर खंडपीठ यांनी खालील प्रमाणे आदेश पारित केले आहे:

“१. एका व्यक्तीने शेकडोच्या संख्येने माहिती अधिकार कायद्याखाली माहिती अर्ज/ अपिले करणे माहिती अधिकार कायद्यामध्ये अभिप्रेत / अपेक्षित नाही, यावरून अपिलार्थी हे माहिती अधिकार कायद्याचा मोठ्या प्रमाणावर दुरुपयोग करून संबंधित शासकीय कार्यालय / प्राधिकरणास वेठीस धरत असून त्यांच्या या

कृतीमुळे संबंधित शासकीय कार्यालये/ प्राधिकरणांचे दैनंदिन कामकाजावर गंभीर परिणाम होण्याचा धोका देखील निर्माण झालेला आहे.

२. अपिलार्थी यांनी अनेक प्राधिकरणाकडे/कार्यालयाकडे माहिती अर्ज सादर केलेले आहेत. सार्वजनिक प्राधिकरण हे आपले दैनंदिन कामकाज सांभाळून माहिती अधिकारात माहिती देण्याचे काम करतात. माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ मधील कलम ६(१) नुसार जन माहिती अधिकारी यांच्याकडे माहितीचा अर्ज प्राप्त झाल्यानंतर या अर्जावर ३० दिवसांच्या मुदतीत कार्यवाही करणे आवश्यक आहे. मात्र एकाच प्राधिकरणाकडे एका पेक्षा जास्त अर्ज प्राप्त झाल्यानंतर या सर्व अर्जावर ३० दिवसांच्या मुदतीत जन माहिती अधिकारी यांना कार्यवाही करणे शक्य होत नाही. आणि याचा विपरित परिणाम कार्यालयीन दैनंदिन कामकाजावर होतो. अशा मोठ्या प्रमाणावर अर्ज करणाऱ्या व्यक्तीमुळे गरजवंत अर्जदारांवर अन्याय होऊन माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ च्या प्रभावी अंमलबजावणीस गतीरोध निर्माण होतो, असे आयोगाचे मत आहे.

३. माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ या प्रस्तावनेमध्ये असे नमूद केले आहे की, "ज्या अर्थी, लोकशाहीमध्ये माहितगार नागरिक समूह आणि माहितीची पारदर्शकता या बाबी ज्या कार्यशिलतेच्या दृष्टीने, तसेच भ्रष्टाचाराला आळा घालण्याच्या व राज्य शासनाने व त्यांचे यंत्रणा यांना प्रजेला जाब देण्यास उत्तरदायी ठरविण्याच्या दृष्टीने अत्यावश्यक आहेत." आणि ज्या अर्थी, प्रत्यक्ष व्यवहारात माहितीच्या प्रकटणामुळे अन्य सार्वजनिक हितसंबंधांना तसेच शासनाचे कामकाज कार्यक्षमरित्या चालणे, मर्यादित राजकोषीय साधनसंपत्तीचा इष्टतम वापर होणे आणि संवेदनक्षम माहितीची गोपनीयता राखणे, या बाबींनाही बाधा येण्याची शक्यता आहे. आणि ज्या अर्थी, लोकशाहीच्या आदर्शाची परमोच्चता कायम राखतांना, या परस्परविरोधी हितसंबंधांचा मेळ घालणे आवश्यक आहे. त्या अर्थी, आता माहिती मिळविण्याची इच्छा असणाऱ्या नागरिकांना विविक्षत माहिती पुरविण्याकरिता तरतूद करणे इष्ट होईल. म्हणून शासकीय कामकाज सुचारु व सामोपचाराने चालविणे आणि माहिती अधिकाराचे कामकाजात सुसूत्रता यांचा ताळमेळ घालणे आवश्यक आहे.

४. आयोगाच्या मते अपिलार्थी यांनी जन माहिती अधिकारी/ प्रथम अपिलीय अधिकारी / सार्वजनिक प्राधिकरणांकडे वारंवार अशा प्रकारचे माहिती अर्ज विस्तृत, दिर्घकालावधीची, मोघम, निरर्थक माहितीची मागणी केल्यास माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ या कायद्याचा बेदकारपणे दुरुपयोग होऊन निश्चितपणे कार्यालयीन कामकाजावर विपरीत परिणाम होणार आहे.

५. माहिती कायद्यामध्ये माहिती मागण्याबाबत कुठल्याही प्रकारचा प्रतिबंध नसला तरी माहितीचा मूळ उद्देश हा आहे की, शासकीय कामात पारदर्शकता आणून जनतेला माहिती मिळावी आणि शासकीय कामात

कार्य तत्परता असावी असा आहे. वारंवार एकाच विषयावर माहिती अर्ज करून शासकीय यंत्रणेस वेठीस धरण्याचा अपिलार्थी यांचा हेतू असल्याचे स्पष्ट होते. त्यामुळे शासकीय कामात अडथळा निर्माण होतो. तसेच शासकीय कामकाजावरही विपरीत परिणाम होतो व अशा प्रकारची माहिती जमा करण्यासाठी शासकीय यंत्रणेचा वेळेचा अपव्यय होतो.

६. तसेच अशा प्रकरणासंबंधात **मा. सर्वोच्च न्यायालयाने, सिव्हील अपील ६४५४/२०११, दि.०९.०८.२०११ रोजी या प्रकरणी Appellants Central Board of Secondary Education & Anr. Vs Aditya Bandopadhyay & Ors. Respondents** या प्रकरणी खालील आदेश दिले आहेत.

"The Act should not be allowed to be misused or abused, or to become a tool to abstract the national development and integration, or to destroy the peace, tranquility and harmony among its citizens. Nor should it be converted into a tool of oppression or intimidation of honest officials striving to do their duty-Nation does not want a scenario where 75% of the staff of public authorities spend 75% of their time in collecting and furnishing information to applicants instead of discharging their regular duties. The threat of penalties under the RTI Act and pressure of the authorities under the Act should not lead to employees of a public authorities prioritizing information furnishing, at the cost of their normal and regular duties."

एकाच व्यक्तीने मोठ्या प्रमाणावर केलेल्या माहिती अर्जांमुळे शासकीय कामकाजावर विपरीत परिणाम होतो व अशा प्रकारची माहिती जमा करण्यासाठी शासकीय यंत्रणेचा वेळेचा अपव्यय होतो. त्यानुसार प्रस्तुत कायद्याचा मुख्य उद्देश कामकाजात पारदर्शकता, सामान्य जनतेला / नागरीकांना माहिती मिळावी आणि जनतेने माहिती जाणून घेऊन शासकीय कामकाज कार्यक्षम होणे व त्यात समन्वय प्रस्थापित होणे हा आहे. जर अशाप्रकारे माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ या कायद्याचा दुरुपयोग झाल्यास निश्चितपणे शासकीय अधिकारी / कर्मचारी यांना मुख्य कार्यालयीन कामकाज सोडून प्राप्त माहिती अर्जावर अधिनियमाप्रमाणे कामकाज करावे लागेल. त्यामुळे शासकीय यंत्रणेच्या वेळेचा अपव्यय होऊन त्याचा विपरीत परिणाम शासकीय कामकाजावर होईल.

७. तसेच अपिलार्थी यांचा माहिती अर्ज पाहतो, त्यांनी विस्तृत व मोघम स्वरूपाची माहिती मागितल्याचे दिसून येते. याबाबत **मा. उच्च न्यायालय आंध्रप्रदेश, हैद्राबाद येथील रिट पिटीशन क्र.२०१८२, दि.२७.०१.२००९ मध्ये खालील आदेश दिलेले आहेत.**

"The Act is an effective device which if utilized judiciously and properly, would help the citizens to become more informed. It no doubt relieves an applicant from obligation to disclose the reason as to why he wants the information. However, indiscriminate efforts to secure information just for the sake of it, and without there being any useful purpose to serve, would only put enormous pressure on the limited human resources, that are available. Diversion of such

resources, for this task would obviously, be, at the cost of ordinary functioning. Beyond a point, it may even become harassment, for the concerned agencies. Much needs to be done in this direction to impart a sense of responsibility on those, who want to derive benefit under the Act to be more practical and realistic."

८. अपिलार्थी यांनी आयोगाकडे सादर केलेल्या सर्व द्वितीय अपील प्रकरणात अपिलार्थी यांनी त्यांच्या माहिती अर्जाद्वारे मागणी केलेल्या माहितीचे अवलोकन केले असता, नमूद करण्यात येते की, याबाबत केंद्रीय माहिती आयोगाने एस.के.लाल विरुद्ध रेल्वे मंत्रालय (अपील क्र.सीआयसी/ओके/ए/२००६/००२६८-२७२, दि.२९.१२.२००६) प्रकरणात संबंधित अपिलार्थीने रेल्वे प्राधिकरणाकडे दाखल केलेल्या पाच माहिती अर्जाद्वारे रेल्वे विभागाच्या विविध सेवा व कर्मचारी वर्ग यांची संपूर्ण / सर्व अभिलेखे याबाबत माहिती मागितल्या प्रकरणी निकाल पारित करताना खालीलप्रमाणे निरीक्षण नोंदविलेले आहे.

केंद्रीय माहिती आयोगास प्रस्तुत प्रकरणी असे निदर्शनास आले की, माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ हा जरी नागरीकांना, कलम ८ वगळण्यात आलेल्या १० बाबीं शिवाय इतर, अशी कोणतीही माहिती प्राप्त करून घेण्याचा अधिकार प्रदान करीत असला तरी, याचा अर्थ असा नव्हे की, संबंधित सार्वजनिक प्राधिकरणांनी अशा प्रकारच्या क्षुल्लक व अर्थहीन माहिती अर्जाची दखल घ्यावी. उपरोक्त प्रकरणी असे स्पष्ट होते की, केंद्रीय माहिती आयोगाची धारणा आहे की, रेल्वे विभागाच्या विविध सेवा व कर्मचारी वर्गाची संबंधित यांची संपूर्ण / सर्व अभिलेख यांच्या माहितीची मागणी करणे हे केवळ माहिती अधिनियमाची थळा उडविणे आहे.

९. याबाबत केंद्रीय माहिती आयोगाने CIC/LS/२०१२/०००८५८-SA ते ०००८७२-SA संदर्भात दि.०४.०७.२०१४ रोजी पारित केलेल्या आदेशात खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे.

Earlier Observation of CIC: Shri.M.M.Ansari

In several occasions earlier the central information Commission referred to the issue of repeated RTI requests and harassing tendency. In Prem Prakash Kumar V NFL, Panipat, (Decision No.246/IC(A)2006, F No.CIC/MA/A/2006/00374 & 375 dated 28 August 2006) the applicant sought documents and specific comments of CPIO on 89 queries. The learned Commissioner Shri M.M.Ansari observed that in fact, the nature of queries and information sought are such that the information seeker would never be satisfied because the promotion of self-interest, rather than public interest, was dominant, as the appellant had sought redressed of grievances.

IN Shri Gopal Soni V The New India Assurance Company Ltd.

(F.No.CIC/AT/A/2008/00097, 000116, 000124, dated 12.06.2008) learned Commissioner Shri A.N.Tiwari dealt with similar problem. The respondents in the case

submitted that the appellant, their employee, was suspended for insubordination and misconduct, and ever since be directed a spate of application containing queries for detailed, voluminous but inane information which would have to be collected and collated from over 30 branches. The Commission held in this case "answering the elaborate and detailed queries, which have to be both accurate and authentic, imposes heavy cost on the public authority and tends to divert its recourses, which brings it within the scope of section 7 (9) of RTI Act"

१०. तसेच मा. शैलेश गांधी यांनी नमूद केले आहे की, अपिलार्थी हे माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ चा उपयोग कायदेशीर हत्यार म्हणून करीत आहे. जो अत्यंत त्रासदायक स्वरूपाचा आहे. याबाबत खालीलप्रमाणे नमूद केले आहे:

It is relevant here to quote a paragraph from the order of Learned **Information Commissioner Shri Shailesh Gandhi in case numbers No.CIC/SG/C/2011/000760, CIC/SM/2011/ 000926/SG, CIC/SM/A/2011/001111/SG, CIC/SM/A/2011/002909, dated 17 th January, 2012)** in a second appeal "The commission, at several appellate hearing, has explained to the complainant that under RTI Act, only the information as per records can be made available, multiple RTI applications and appeals would not provide him any information beyond the records that exists. The Commission recognizes the fact that valuable time of complainant, respondent public authority as well as the Commission is being spent in merely going through the motion prescribed under the RTI Act again and again to obtain similar information..... At this juncture the Commission would like to mention that the right to information is a fundamental right of the citizens, It cannot be used indiscriminately to fulfill the demand of one individual. In the present matter. It must be noted that the complainant is pursuing multiple litigation and various public authorities are being asked to divert and extraordinarily disproportionate amount of resources just to respond to hundreds of RTI applications filled by him.... The Commission is also conscious of the fact that it is financed by the poorest man in this country who may be starving to death. The Complainant by repeatedly filling similar RTI application and appeals with the respondent public authority and the commission, is wasting public resources."

११. तसेच नमूद केले आहे की, वारंवार माहिती अर्ज करणारे अर्जदार हे माहितीची मागणी / प्रकटीकरण हे त्यांच्या अंतस्थ व्यक्तिगत हेतू साध्य करण्यासाठी करतात, त्यामध्ये व्यक्तिगत हिताचा विचार असल्याने सार्वजनिक हित साध्य होणार नसते. त्यामुळे माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ मध्ये नमूद वैधानिक उद्देश स्पष्टपणे साध्य होत नाही.

१२. यावरून माहिती अधिकार कायद्यातर्गत पुन्हा पुन्हा माहितीची मागणी केल्याने जन माहिती अधिकारी अपिलाशी संबंधित कर्मचारी, सार्वजनिक प्राधिकरण, प्रथम अपिलीय अधिकारी यांना त्यांचा

मौल्यवान वेळ इतर शासकीय कामकाज करण्यासाठी देणे शक्य होत नाही. तसेच पुन्हा तोच विषय द्वितीय अपिलापर्यंत आल्यास माहिती आयोगाला क्रमवारीनुसार प्राप्त झालेल्या इतर द्वितीय अपिलांच्या सुनावणीसाठी वेळ देणे शक्य होत नाही.”

राज्य माहिती आयोग, महाराष्ट्र राज्य, पुणे खंडपीठ यांनी खालील प्रमाणे आदेश पारित केले आहे:

“१. माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ मध्ये नमूद तरतुदीनुसार अपिलार्थीस माहिती मागण्याबाबत कुठल्याही प्रकारचा प्रतिबंध नसला तरी, शासकीय कामात पारदर्शकता आणून जनतेला माहिती मिळावी आणि शासकीय कामात कार्य तत्परता असावी असा या कायद्याचा मुख्य हेतु आहे. तथापि अपिलार्थी यांनी विपरीत भूमिका घेऊन माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ या कायद्याचा दुरुपयोग करण्यासाठी सुनियोजित पद्धतीने अनेक सार्वजनिक प्राधिकरणांकडे जाणीवपूर्वक अतिविस्तृत, दिर्घकालावधीची, मोघम स्वरूपाच्या माहितीची मागणी करण्यासाठी मोठ्या संख्येने माहिती अर्ज, प्रथम अपीले व त्यानुषंगाने मोठ्या संख्येने आयोगाकडे द्वितीय अपीले सादर केली आहेत.

२. अपिलार्थी यांनी माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ चा वापर करून मोठ्या संख्येने माहिती अर्ज, प्रथम अपीले आणि द्वितीय अपीले सादर करण्याच्या या कृतीशी कोणते व्यापक जनहित निगडित आहे हे नमूद केले नाही. याबाबत त्यांचे म्हणणे मांडण्यासाठी सुनावणीत त्यांना संधी दिली असता ते याबाबत काही सांगू शकले नाहीत. यावरून त्यांच्या या कृतीशी कोणतेही व्यापक सार्वजनिक हित निगडीत नाही आणि ती या अधिनियमाच्या प्रस्तावनेत नमूद केलेल्या तत्वाशी विसंगत आहे ही बाब स्पष्ट आहे.

३. अपिलार्थी यांनी त्यांना प्राप्त झालेल्या अधिकाराचा (माहिती अधिकार) माफक पद्धतीने वापर करणे आवश्यक असूनही त्यांनी माहिती अधिकार कायद्याचा जाणीवपूर्वक अनिर्बंध व अवाजवी दुरुपयोग केला आहे.

४. अपिलार्थी यांनी माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ या कायद्याचा अनिर्बंध व अवाजवी वापर केला असल्याने संबंधित शासकीय कार्यालये / प्राधिकरणे यांचा बहुमुल्य वेळ, साधनसामग्री व शक्ती अधिक प्रमाणात खर्ची पडून सदर शासकीय कार्यालयांकडून सर्व सामान्य जनतेला ज्या सेवा देणे अभिप्रेत आहे त्या महत्वाच्या दैनंदिन शासकीय कामकाजावर गंभीर परिणाम होण्याचा धोका देखील निर्माण झालेला आहे.

५. अशा मोठ्या प्रमाणावर अर्ज करण्याच्या कार्यपद्धती मुळे गरजवंत अर्जदारांवर अन्याय होऊन माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ च्या प्रभावी अंमलबजावणीस गतीरोध निर्माण होत आहे. त्याचा निश्चितपणे कार्यालयीन कामकाजावर विपरीत परिणाम होत आहे.”

राज्य माहिती आयोग, महाराष्ट्र राज्य, नाशिक खंडपीठ यांनी खालील प्रमाणे आदेश पारित केले आहे:

“१. अपिलार्थी यांना जन माहिती अधिकारी यांनी ज्या प्रकरणांत अवलोकनासाठी कळविण्यात आलेले आहे त्या प्रकरणांत अपिलार्थी हे अवलोकनासाठी उपस्थित राहिलेले नाहीत. म्हणजेच अपिलार्थी माहिती मिळण्यापासून वंचित राहण्यासाठी स्वतः जबाबदार आहेत व त्यांचा माहिती मिळविण्याचा कोणताही हेतू नाही हे दिसून येते.

२. अपिलार्थी यांनी माहिती अर्ज व प्रथम अपिल अर्ज सादर केल्याच्या रजिस्टर पोस्टाच्या ज्या पावत्यांच्या छायांकित प्रती आयोगास सादर केलेल्या आहेत त्यावरून त्या कोणत्या माहिती अर्जाच्या व कोणत्या प्रथम अपिलाच्या अनुषंगाने आहेत याचा कोणताही स्पष्ट उल्लेख अपिलार्थी यांनी लेखी निवेदनात केलेला नसल्यामुळे त्याबाबत कोणताही उलगाडा होत नाही.

३. अपिलार्थी यांनी सर्व प्रथम अपिलांमध्ये एकच कारण नमूद केले असून सर्व प्रथम अपिलांमध्ये एकसारखी वस्तुस्थिती असू शकत नाही.

४. अपिलार्थी यांनी द्वितीय अपिलाची कारणे यामध्ये माहिती देण्यास सर्रास टाळाटाळ, अनियमितता आल्याच्या दाट शक्यता, माहिती संकलित करून निःशुल्क पुरवावी असे सर्व द्वितीय अपिलांमध्ये नमूद केलेले असून उपलब्ध कागदपत्रे पाहता अशी वस्तुस्थिती दिसून येत नाही.

५. अपिलार्थी यांनी सर्व द्वितीय अपिलांमध्ये माहिती देण्यास सर्रास टाळाटाळ, अनियमितता झाल्याच्या दाट शक्यता असे कारण नमूद केलेले असून सर्व द्वितीय अपिलांमध्ये एकसारखी वस्तुस्थिती असू शकत नाही यावरून अपिलार्थी यांनी आयोगाकडे द्वितीय अपिल करण्यासाठीची दिलेली कारणे चुकीची असल्याचे स्पष्ट होते.

६. अपिलार्थी यांनी काही जन माहिती अधिकारी यांनी माहिती उपलब्ध करून दिली आहे तर काही जन माहिती अधिकारी यांनी माहिती निरंक असल्याचे कळविले आहे. तसेच बहुतांशी जन माहिती अधिकारी यांनी माहितीच्या अवलोकनाबाबत कळविले असतांना अपिलार्थी यांनी माहिती देण्यास सर्रास टाळाटाळ असे सर्व द्वितीय अपिलांमध्ये जे कारण नमूद केले आहे ते चुकीचे असल्याचे दिसून येते.

७. अपिलार्थी यांनी मागणी केलेली माहिती विनामूल्य पुरविणे म्हणजे सार्वजनिक प्राधिकरणाच्या पर्यायाने जनतेच्या पैशाचा दुरुपयोग होईल.

८. अपिलार्थी यांनी सुनावणीवेळी समक्ष व लेखी युक्तीवाद सादर करून असे नमूद केले की, प्रथम अपिलीय अधिकारी यांनी २० दिवसांत माहिती द्यावी असे आदेश दिलेले आहेत. अपिलार्थी यांनी युक्तीवादात जे म्हणणे सादर केले ते सिद्ध करण्याची जबाबदारी ही अपिलार्थी यांची आहे. अपिलार्थी यांनी ते सिद्ध सिद्ध न करता आयोगाने प्रथम अपिलाच्या आदेशाच्या प्रत्तो प्रथम अपिलीय अधिकाऱ्यांकडून घ्याव्यात असे म्हणणे म्हणजे अपिलार्थी यांनाच त्यांच्या संबंधित द्वितीय अपिलाच्या संदर्भातील प्रथम अपिलीय अधिकाऱ्यांच्या

आदेशाबाबतची माहिती नाही किंवा अपिलार्थी प्रथम अपिल आदेशाची प्रत आयोगास सादर करण्याची टाळाटाळ करित आहे. यावरून अपिलार्थी प्रचलित कायद्याचा दुरुपयोग करित आहे हे स्पष्ट होते.

९. अपिलार्थी हे माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ या कायद्याचा अनिर्बंध व अवाजवी वापर करत असून शासकीय अधिकारी / कर्मचारी कार्यालय यांना वेठीस धरीत असल्याचे स्पष्ट होते.

१०. अपिलार्थी यांचेकडून माहिती अधिकार अधिनियम, २००५ या कायद्याचा अमर्याद व अवाजवी वापर करणे हे वर्तन अशोभनीय असून यापुढे असे द्वितीय अपिले आयोगाकडे दाखल केल्यास त्याची चौकशी करून खोट्या कारणांसह द्वितीय अपिल दाखल केले असल्याचे निदर्शनास आल्यास त्यांच्याविरुद्ध आयोगाला योग्य ती कार्यवाही करणे क्रमप्राप्त राहिल.

११. अपिलार्थी यांनी त्यांना प्राप्त झालेल्या अधिकाराचा (माहिती अधिकार) माफक पद्धतीने वापर करणे आवश्यक आहे किंबहुना असेच कायद्यास अभिप्रेत आहे. कोणताही अधिकार हा अमर्याद स्वरूपात कोणत्याही कायद्याचा व्यवस्थेत (Legal System मध्ये) असू शकत नाही. कारण अमर्याद अधिकार याचा वापर अमर्याद जबाबदारी निर्माण करील अशी आयोगाची धारणा आहे. तथापि अपिलार्थी यांनी माहिती अधिकार कायद्याचा अनिर्बंध व अवाजवी उपयोग केल्याचे दिसून येते. परिणामी सार्वजनिक प्राधिकरणांवर अमर्याद जबाबदारी निर्माण होत आहे.

१२. उपरोक्त विवेचनांवरून सर्व द्वितीय अपिले फेटाळणे क्रमप्राप्त आहे.

वरील सर्व विवेचनांवरून अपिलार्थी यांनी दाखल केलेल्या सर्व अपील अर्जांवर प्रथमदृष्ट्या तथ्यहीन असून माहिती अधिकाराचा दुरुपयोग असल्याचे प्रथमदर्शनी स्पष्ट करत ही बाब लक्षात घेता प्रस्तुत सर्व द्वितीय अपील अर्ज हे गुणवत्ताहीन असल्याने खारीज करण्यात येत आहेत.”

मात्र असे करित असतानाच मा. सर्वोच्च न्यायालय यांनी त्यांच्या **Kisan Chand Jain Vs. Union of India मुळ याचिका (सिव्हील) क्र. ११०/२०२१**, या प्रकरणात दि. १७ ऑगस्ट, २०२३ यातील दिलेल्या निर्णयात सर्व प्राधिकरणांनी माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ यातील कलम ४(१) अन्वये जास्तीत जास्त माहिती ही स्वयं प्रेरणेने उघड करण्याविषयी स्पष्ट निर्देश दिले असून विद्यमान मा. मुख्यमंत्री यांनीही याबाबतीत प्रशासनाला माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ यातील कलम २(च) प्रमाणे देय असलेली अधिकांश माहिती ही स्वतःहूनच उघड करण्याविषयी सुस्पष्ट निर्देश दिलेले आहेत. त्याच अनुषंगाने आयोगाने देखील **माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ यातील कलम २५(५) अन्वये दि. २९.०४.२०२५** रोजी स्वयं स्पष्ट निर्देश जारी केले असून अपिलार्थी यांच्या व्यक्तिगत जोडपत्र-अ, ब व द्वितीय अपील अर्ज यात काहीही नमूद केले असले तरी माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ यातील कलम ४(१) अन्वये सर्व सार्वजनिक प्राधिकरणाने १७ मुद्द्यांची माहिती ही स्वतःहून उघड करणे, तसेच प्रत्येक ३

महिन्याने ती अद्ययावत करणे अपेक्षित असून विशेषतः सार्वजनिक विकासाची कामे त्यासाठी झालेला निधीचा विनियोग अवलंबलेली प्रक्रिया या अनुषंगाने कार्यालयीन अभिलेखात उपलब्ध असलेले व जी माहिती, Digitize झालेली आहे. अशा प्रकारे उपलब्ध करून देणे, हे मा.सर्वोच्च न्यायालयांच्या निर्णयातून सर्वच प्राधिकरणाला बंधनकारक असून अशी माहिती केवळ अर्ज दाखल केलेला आहे, अशा नागरिकांना उपलब्ध न होता सर्वच नागरिकांना विनामूल्य तसेच सुलभपणे संकेतस्थळावर उपलब्ध होणे ही बाब मा.सर्वोच्च न्यायालय यांनी त्यांच्या निकालात या आधीच अधोरेखित केली असून उपरोक्त निर्णयाच्या अधीन राहून बृहन्मुंबई महानगरपालिकेच्या सर्व प्राधिकरणाने त्यांच्याकडील उपलब्ध माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ यातील कलम २(च) खालील देय असलेली व माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ यातील कलम ४(१) अन्वये नमूद असलेली १७ मुद्द्यांची माहिती ही स्वयंप्रेरणेने संकेतस्थळावर हे उपलब्ध करून देण्याच्या निर्देशासह प्रस्तुत सर्व द्वितीय अपील अर्ज नस्तीबद्ध करण्यात येत आहेत.

मात्र असे करीत असतानाच वरील माहितीची व्याप्ती व व्यापकता लक्षात घेता, या प्रकरणी प्रशासकीय पातळीवर वरिष्ठ प्रशासकीय पातळीवरून यासाठी आवश्यक अशा निधीची तरतूद तसेच तांत्रिक सहाय्य पुरविणे आवश्यक असून विद्यमान मा.महानगरपालिका आयुक्त तसेच मा.अतिरिक्त आयुक्त प्रशासन यांनी या प्रकरणी व्यक्तिशः मुंबई महानगरपालिकेतील द्वारे माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५ यातील कलम ४(१) ची अंमलबजावणीबाबत प्रशासकीय पातळीवर आढावा घेऊन या संदर्भातील योग्य त्या सूचना त्यांच्या स्थळावरून निर्गमित कराव्या. तसेच महानगरपालिकेच्या माहिती व तंत्रज्ञान विभागाने यासाठी आवश्यक ते सहाय्य संबंधित सर्व प्राधिकरणांना उपलब्ध करून देण्याच्या सूचनेसह सर्व अपील अर्ज नस्तीबद्ध करण्यात येत आहेत.

आदेश

१. वरील विवेचनानुसार जन माहिती अधिकारी यांनी कार्यवाही करावी.
२. वरील सर्व अपिले निकाली काढण्यात येत आहेत.

ठिकाण : मुंबई

दिनांक : २५.०९.२०२५

(राहुल भा. पांडे)

राज्य मुख्य माहिती आयुक्त

